

Єремєєва І. В.
НТУ «ХП»

МИКОЛА БАРАБАШОВ – ВЧЕНИЙ ПЛАНЕТАРНОГО МАСШТАБУ

Запитайте сучасника, із чим у нього асоціюється Харків і зрозумієте, що у його пам'ять врізалися не Дзеркальний струмінь чи куполи Вознесенського собору, не одна з найбільших площ Європи, майдан Свободи, зі своїм незмінним супутником – будівлею Держпрому. Герой нашого часу, скоріше за все, згадає найбільший промислово-речовий ринок Східної Європи, назвавши його «Барік» чи «Барабан», а у випадку особливо чутливого настрою – «Барабашка». Між тим, ринок отримав свою назву від станції метро, найменованої на честь астронома академіка М. П. Барабашова.

М. П. Барабашов народився 30 березня 1894 р. у м. Харкові, в родині відомого офтальмолога. У дитячі роки Микола захопився фантастикою. Батько ж, вчасно розгледівши пристрасть сина, влаштував йому доленосну зустріч із відомим французьким астрономом Каміллем Фламмаріоном. З того часу хлопець раз і назавжди закохався у космос. Він облаштував на даху батьківського дому, по вул. Зміївській, 1 (нині – проспект Гагаріна) обсерваторію і вже у 15 років почав публікувати в «Известиях Русского общества любителей мироведения» результати своїх спостережень за сонячними плямами, Венерою та Марсом. Завдяки цим заміткам на юного дослідника звернув увагу видатний теоретик космонавтики та винахідник Костянтин Едуардович Ціолковський, з яким М. П. Барабашов довгий час вів листування.

Під час навчання у Харківському університеті М. П. Барабашов вирішив задачу по визначенню альbedo (відбивальної здатності) Землі. Після закінчення навчання, у 1919 р., він був залишений на кафедрі астрономії. У 1922 р. здобув посаду астронома-спостерігача, а вже у 1930 р. очолив Астрономічну обсерваторію. 1934 р. М. П. Барабашов очолив кафедру астрономії Харківського університету. Вже з 1930-х років вчений став застосовувати фотографічну фотометрію для вивчення планет і Місяця. У 1935 р. спільно з оптиком-конструктором М. Г. Пономарьовим він створив перший вітчизняний спектрогеліоскоп, за допомогою якого і нині здійснюють спостереження Сонця.

Зі вступом Радянського союзу до Другої світової війни М. П. Барабашова було евакуйовано до республіки Казахстан. У м. Кзил-Орда він очолив кафедру астрономії і теоретичної механіки Об'єднаного Українського університету. Після звільнення м. Харкова від окупаційних військ у 1943 р., М. П. Барабашов на два роки став ректором Харківського університету. В повоєнні роки він був одним із координаторів радянської програми досліджень Місяця і планет Сонячної системи. За його сприяння у 1949 р. створено Комісію фізики планет астрономічної ради АН СРСР, яку він очолював протягом 17 років. М. П. Барабашов – один із авторів і редактор першого Атласу зворотної сторони Місяця, складеного за фотографіями, одержаними автоматичною міжпланетною станцією «Луна-3». М. П. Барабашов вів плідну викладацьку та просвітницьку діяльність. Серед його учнів близько 30 докторів та кандидатів наук. У квітні 1957 р. з ініціативи М. П. Барабашова відкрито Харківський планетарій. Іменем вченого названо

малу планету №2883, а також кратер на Марсі з координатами $+47^{\circ}$ північної широти, 69° довготи.

Таким чином, М. П. Барабашов, зробив величезний вклад у вітчизняну астрофізику. Науково-дослідні організації, засновані за його участі, на багато років визначили розвиток наукових досліджень не лише в СРСР, а й в сучасній Україні.